

ciranje dokumenata). Publiciranje arhivskoga gradiva jedan je od najsloženijih i najodgovornijih zadataka suvremenih arhiva. Objavljivanje zbornika dokumenata moguće je tek kad je gradivo fondova i zbirki sređeno. Signirani dokumenti, kojima je utvrđen konačni poredak u svakom predmetu (arhivskoj jedinici) i svakom dokumentu u njemu, u često složenoj strukturi fonda i ogromnoj količini dokumenata, osnovni je preduvjet publiciranja arhivskoga gradiva. Kod publiciranja arhivskoga gradiva mora se osigurati mogućnost provjere kriterija primijenjenih prigodom izbora dokumenata. Jedanaesto je poglavlje o korištenju arhivskoga gradiva i knjižnog fonda. Kompleksnost i značaj sadržaja arhivskoga gradiva i društvena potreba njegova proučavanja i korištenja u znanstvene i druge svrhe osnovni su razlozi postojanja arhiva.

Fizička i tehnička zaštita arhivskoga gradiva tema su dvanaestog poglavlja. Predmet i zadaća zaštite je preventivna i tekuća (operativna) zaštita dokumenata dok su oni kod stvaratelja i imatelja kao i poslije njihova preuzimanja u arhiv. Oštećenja treba spriječiti odnosno otkloniti ih, a 'oboljele' dokumente 'liječiti'. Arhivskom je kadru posvećeno trinaesto poglavlje. Suvremeni arhiv ima znatno složenije zadatke i poslove u odnosu na ranija vremena, a njegovi zaposlenici trebaju uspješno obavljati poslove i zadatke znanstvenog i stručnog karaktera. Smještajni prostor i tehnička oprema tema su četrnaestog, a arhivsko zakonodavstvo petnaestog poglavlja. Dat je povijesni pregled razvoja arhivskog zakonodavstva Srbije, od 1842. do današnjih dana, a obrađeno je i arhivsko zakonodavstvo Vojvodine i Kosova. Arhivsko zakonodavstvo, nesumnjivo, najbolje oslikava, pored razvoja pravnog sustava zaštite i korištenja arhivskoga gradiva i stupanj razvoja arhivističke misli. Stupanj razvijenosti pravne regulative govori o društvenoj svijesti, potrebi i značaju zaštite arhivskoga gradiva kao nezamjenjivog i multidisciplinarnog znanstvenog izvora.

Živana Heđbeli

Bakić, M. *Arhivistika*. Podgorica : Historijski institut Crne Gore, 2007. 291 str.

U Podgorici, Crna Gora, 2007. objavljen je arhivistički priručnik dr. sc. M. Bakića. Autor u predgovoru naglašava kako se radi o prvom arhivističkom priručniku u Crnoj Gori, objavljenom nešto više od godinu dana nakon što je Crna Gora postala samostalna, pa ga u tom kontekstu treba promatrati sa svim prednostima i manama pionirskog djela. Prema riječima autora priručnikom se udaraju temelji crnogorskoj arhivistici kao znanosti, a djelo je važno za znanosti koje proučavaju prošlost, kulturno, pravno i državno nasljeđe, uopće one discipline koje svoja istraživanja temelje na korištenju i istraživanju dokumenata. Značajan je i za sve imatelje i stvaratelje arhivskoga gradiva - registrature, arhive, knjižnice, muzeje, kao i za studente arhivistike. Djelo je koncipirano po uzoru na priručnike iz 1959. i 1977, a sastoji se od 17 poglavlja, predgovora i popisa korištene literature (priručnici, publikacije, periodika, propisi). Tematske cjeline upotpunjene su primjerima iz svijeta i Crne Gore.

Prvo je poglavlje posvećeno arhivistici, koja kao znanstvena disciplina vuče svoje korijene iz 16. stoljeća (Jakob von Rammingen), a intenzivan razvoj doživljava u zadnjih 100-150 godina. Danas prevladava stav kako je arhivistika samostalna znanost unutar društvenih znanosti. Prema autoru, arhivistiku bi se moglo definirati kao znanost koja se bavi arhivskom praksom, arhivskom teorijom, arhivskom tehnikom, ar-

hivskim zakonodavstvom i arhivskom poviješću. Arhivsku teoriju i praksu smatra arhivistikom u užem smislu te kako se može podijeliti na dva osnovna dijela: Arhivistiku I. i Arhivistiku II. Prvi se dio bavi pitanima arhivskih poslova registratura i arhiva na registraturnom i arhivskom gradivu, kod stvaratelja i imatelja. Arhivistika II. ili prava arhivistika, obuhvaća sve stručne i znanstvene poslove koji se obavljaju u arhivu. Arhivistika je također i državna znanost, čija je osnovna funkcija da u svojoj domeni servisira državu, a arhivi povijesno gledano postoje koliko i država, opslužuju je i s njom su neraskidivo vezani.

Tema drugog poglavlja su arhivi, koje autor definira kao namjensku, specijaliziranu ustanovu u kojoj je pohranjeno i trajno se čuva arhivsko gradivo više stvaratelja, na kojem se obavljaju stručni arhivistički poslovi i koje se daje na korištenje. Crna Gora ima desetostoljetnu državnu i kulturnu te prema tome i arhivsku tradiciju, koja započinje dukljanskom državom i vladavinom dinastije Vojislavljevića. O modernim arhivima se može govoriti tek od 1926. kada je obnovljen Državni muzej na Cetinju i formirano njegovo arhivsko odjeljenje. Godine 1948. osnovan je Institut za proučavanje istorije crnogorskog naroda u Cetinju, s Arhivskim odjeljenjem u kojem je bilo pohranjeno arhivsko gradivo najviših državnih vlasti. Arhivsko je odjeljenje preraslo u republički državni arhiv, a 1992. donesen je Zakon o arhivskoj djelatnosti, svi postojeći arhivi su ujedinjeni u jedinstveni arhiv - Državni arhiv Republike Crne Gore sa sjedištem u Cetinju i arhivskim odjeljenjima u Podgorici, Nikšiću, Bijelom Polju, Beranama, Pljevljima, Baru, Budvi, Herceg Novom i Cetinju, čiji je sastavni dio i Istorijski arhiv u Kotoru.

Treće poglavlje govori o registraturnom materijalu i arhivskoj građi. Iz registraturnog materijala kao najšire osnove stvara se arhivska građa. Arhivski dokument jedan je od osnovnih pojmova u arhivistici. Autor slijedi podjelu arhivskih dokumenta dr. Ivana Beuca po vrstama - po obliku: košuljica, registrator, svežanj; s arhivističkoga gledišta: dnevnik, tabela, indeks, dnevnik; po etapama nastanka: bilješka, koncept, duplikat, unikat; sa diplomatskoga gledišta: isprava, original, povelja; po sadržaju: kartular, urbar, katastar; po vrsti spisa: akt, podnesak, povjerljivi spisi; prema podlozi: pergamena, papir, fotografije; po osnovi kancelarijskog poslovanja: predmet, dosje.

Četvrto je poglavlje o zaštiti registraturnog materijala i arhivskoga gradiva izvan arhiva, a peto o vrednovanju arhivskoga gradiva. Što sačuvati kao trajan izvor, pitanje je koje nije posve trajno riješeno. Šire gledano vrednovanje gradiva je „središnji program arhivske teorije i prakse“ jer su na određen način sve vrste važnijih arhivskih poslova tijesno povezane i jedino je moguće ako se prethodno osigura efikasan sustav vrednovanja dokumenata. Šesto se poglavlje bavi odabiranjem arhivskoga gradiva i izlučivanjem bezvrijednog registraturnog materijala.

Sedmo poglavlje elaborira preuzimanje arhivskoga gradiva, koje u arhive dolazi predajom, darovanjem, deponiranjem, otkupom, reintegracijom, razmjenom i legatom. Preuzeto arhivsko gradivo smješta se u arhive o čemu govori osmo poglavlje. Deveto je poglavlje o sređivanju arhivskoga gradiva. O sređivanju ovise svi daljnji stručni i znanstveni poslovi u arhivu, u kojoj mjeri će biti pristupačni za korištenje i kakva će biti kvaliteta obrade dokumenata. Obrada arhivskoga gradiva tema je desetog poglavlja. Obrada arhivskoga gradiva odnosno izrada znanstveno-informativnih sredstava o gradivu važan je arhivski posao.

Korištenje arhivskoga gradiva predmet je jedanaestog poglavlja. Autor smatra najprikladnijom Shellenbergovu definiciju pojma korištenja arhivskoga gradiva. Među istraživačima arhivskoga gradiva u arhivima, na temama iz prošlosti Crne Gore najzastupljeniji su profesori sveučilišta, docenti, asistenti, znanstveni radnici, novinari i dr. Ciljevi istraživanja su uglavnom doktorske disertacije, magisteriji, diplomski radovi, monografije, televizijske emisije, izložbe i sl. Dvanaesto poglavlje je o kulturno-prosvjetnoj djelatnosti arhiva. U Crnoj Gori kulturno-prosvjetna djelatnost arhiva započela je organiziranjem i održavanjem predavanja, koja su velikim dijelom bila usmjerena na oblast nastave odnosno lokalne znanstvene ustanove, a kasnije na kulturne centre, domove kulture, pa i privredne organizacije. Trinaesto se poglavlje bavi objavljivanjem arhivskoga gradiva.

Tehnička zaštita arhivskoga gradiva predmet je četrnaestog, a arhivske knjižnice petnaestog poglavlja. Praktički do početaka devedesetih godina 20. stoljeća više od polovice općina u Crnoj Gori nije bilo pokriveno arhivskom službom niti imalo arhive. Godine 1992. svi su arhivi u Crnoj Gori imali u knjižnicama 50.120 bibliotečnih jedinica, od čega 40.765 knjiga i 9.261 svezak periodike. Arhivskom se zgradom bavi šesnaesto poglavlje.

Zadnje, sedamnaesto poglavlje posvećeno je arhivskom zakonodavstvu. Po nalogu kneza Nikole pokrenuta je inicijativa o osnivanju državnog arhiva i na ovim je poslovima angažiran profesor Filip Kovačević (1859-1922), dvorski bibliotekar koji je 1895. sastavio Uputstvo za uređenje Državne arhive i Način i sredstva po kojima će se izvršiti uputstvo za uređenje Državne arhive. Po nalogu kneza Nikole poznati hrvatski pravnik, pravni teoretičar i ministar pravosuđa u Crnoj Gori Baltazar Bogišić, u razdoblju od 1893. do 1895. izradio je Uredbu pristavne službe u Velikom sudu i okružnim kapetanstvima, koja je stupila na snagu 1895. i bila prvi državni propis u oblasti uredskog poslovanja. Zakon o Državnim arhivima NR Crne Gore donesen je 1951. godine; 1965. Zakon o arhivima i zaštiti arhivske građe SR Crne Gore; 1978. Zakon o arhivskoj djelatnosti SR Crne Gore, a 1992. Zakon o arhivskoj djelatnosti (*Službeni list Crne Gore*, br. 25/1992).

Živana Heđbeli

Bosnar, M. ***Vesna Parun – analitički inventar : osobni arhivski fond HR-HDA-1755.*** Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2012. 190 str.

Godine 2012. obilježila se devedeseta obljetnica od rođenja hrvatske književnice Vesne Parun. Tom prigodom je Marijan Bosnar, arhivist u Hrvatskom državnom arhivu (HDA) u Zagrebu za širu javnost pripremio analitički inventar njezinog osobnog fonda (HR- HDA-1755). Fond koji se sastoji od 54 kutije i 1 mape (5,5 d/m gradiva) HDA je otkupio od književnice u čak dvanaest navrata kroz četiri godine (1996-2000).

Vesna Parun (Zlarin, 10. 4. 1922. - Stubičke Toplice, 25. 10. 2010), hrvatska je književnica. Prvu pjesničku zbirku *Zore i vihori* objavila je 1947. Ukupno joj je objavljeno oko 60 knjiga poezije i proze po mnogima je najistaknutija hrvatska pjesnikinja druge polovice 20. st. Uz *Opis fonda* (11-20) i osamnaest serija, analitički inventar obojačen je *Uvodom* (str 7-10), *Kazalom fizičkih osoba* (135-158) i *Ilustracijama* (159-190).